

Tisztelt Szerkesztőség!

A Károlyi-palota

Tisztelt Szerkesztőség! Kérem, engedjenek meg egy kis olvasói hozzászólást (inkább baráti, kollegiális kiegészítést) Puruczki Béla minapi kitűnő cikkéhez, mely a *Magyar Nemzet*ben a Károlyi Mihály utca 16-os számú házról, méltán közkeletű történelmi nevén a Károlyi-palotáról szól. S kérem, e pár sort holmi bakafántoskodásnak, Puruczkit megillető gratulációmát pedig pusztán udvariaskodásnak ne vegyék. Azt a cikket nemcsak érdeklődéssel olvastam.

Elvezetett is, mert a ház történetének e gazdag és gondos feltárása s rekonstrukciója ritka szép munka volt s valódi öröm. Ilyet érdemelne városunk több örök köve is.

Tévedéssel, mely mindenestül az, csak egy helyütt találok hibát benne. Helyesebben: régebbi tévhit, amely eredetileg nem a cikkíróé, de nem csoda, ha misztifikálta őt is.

Nem, Bártfay László, a Kisfaludy Társaság egyik alapítója az Egyetem utcai (a mai Károlyi Mihály utcai) Károlyi-palotában sohasem lakott, s szabadán irodalmi vezér-férfiát sem ott látta vendégül ama híres, irodalomtörténeti emlékeztető s jelentőségű összejöveteleken. A jeles Bártfay a Károlyi grófok szolgálatában állt ugyan — de ami a topográfiai illeti, a tényállást elég lesz talán az öregesen csörgező, de annál illetékesebb forrásból (Kékylajos: *A Kisfaludy Társaság története*, Budapest, Franklin Társulat, 1936, 16—18. old.) ideírnom:

„Egyre több fiatal író csatlakozott hozzá” (mármint Kisfaludy Károlyhoz), „lakása szűknek bizonyult, úgyhogy 1826-tól összejöveteleiket Bártfay Lászlónak, gr. Károlyi György titkárnak az Üllői úton (ma 18. sz.) épült gr. Károlyi-házban levő lakásán tartották. Régi, kopott, de elég tágas ház volt ez, akkoriban majdnem egyetlen emeletes épület az egész Üllői úton...” stb., stb. További szoros idézet tán elengedhető.

Ezekről az *Üllői úti* Károlyi-házban rendezett irodalmi konventikulumokról nemcsak ez a mű, s nemcsak Gyulai Pál, de régebben a részvevőkkel még személyesen ismerős akárhány más auktort is bőségesen beszélt. Ott lett az Auro-ra-körből Kisfaludy Társaság, ott történt az a híres találkozás és készszoítás is Kisfaludy és az öreg Kazinczy között, amelyet Orlay Petrich Soma meg is festett ama közismert képen, melynek metszet-reprodukciója a fentebb idézett műben is megtalálható, s amely ennek az Üllői úti Károlyi-háznak Bártfay-féle szalonjában ábrázolja Bajza József, Zádor-Stettner György, Heimeczky Mihály, Toldy Ferenc, Szemere Pálné, Bártfay Lászlóné, Vörösmarty Mihály, Szemere Pál, Bártfay László és Kiss Károly társaságában Kisfaludy Károlyt és Kazinczy Ferencet, a kézfogás irodalomtörténeti jelenetét, 1928. február 19-én. Természetesen már rég emléktáblát érdemelt volna az Üllői út 18. számú ház épüdjé, mint a Kossuth Lajos utca 3. számú, amely nemcsak Landerer és Heckenast nyomdájáról nevezetes, hanem a magyar irodalomtörténet ama szakaszáról is, mely az Üllői úti ház után benne folytatódott. Mindenesetre: az Üllői úti az egyetlen Károlyi-ház, amelyhez irodalomtörténeti emlékek fűződnek. A többi pesti Károlyi-házhoz — mert a Károlyi-palotán és az Üllői útin kívül kettő is van még, egy pompázatos és kicsiféjé-

rós az új rádióház mellett, a múzeum mögött, meg egy jókora, de puritánabb, vele rézsút szemközt, a Múzeum utca sarkán — nem fűződik ilyesmi semmi. A Károlyi-palotához pedig éppen semmi. S nincs is abban semmi baj.

Nem szorult a Petőfi nevet viselő irodalmi múzeum arra, hogy épületének történetébe irodalomtörténeti múltat konstruáljunk.

A történelmi, az Egyetem utcai, mai Károlyi Mihály utcai Károlyi-palotához a magyar forradalmak 1848 óta tartó sorozatának emlékei fűződnek (utal ezekre Puruczki is), mégpedig olyan lényegi mozzanatok s olyan drámai tömegességgel, hogy ehhez foghatóval talán egyetlen más budapesti épület sem dicsekedhetik. A Károlyi-palota a magyar forradalmiság történetének szimbóluma, páratlan e nemben, semmi egyéb nem fűződik hozzá, „csak” ez. Csakugyan Petőfi szellemében került oda az a múzeum, a Petőfiéban, akit Thorma János nagy festménye március idusán épp a Károlyi-palota Egyetem téri sarkán ábrázol, amint ott is elmondja *Nemzeti dalát*. Odabenn már szervezték is rövidesen a Károlyi-huszárezredet, amiért aztán bosszúból Haynau odaköltözött. S Károlyi Mihály akaratából is került a házba az a múzeum — amint kiviláglik még alább.

El sem képzeltel, minő érdek kívánhatná, hogy a Károlyi-palotát másnak is lássuk, mint ami. De hát nem is lehet. Még ha lehetne is, legalább oly fonák volna, mintha a leningrádi Szmolnijról most hirtelen felfedeznék, hogy Puskin és Lermontov részvételével hajdan irodalmi összejöveteleknek is színhelye volt, s azt gondolnák, hogy ennek hangsúlyozásával — még ha ez igaz volna is — megváltozhatnék valaha is a Szmolnij jelentőségének történelmi jellege. A Szmolnij akkor is forradalmi színhely és jelkép maradna, nem pedig irodalmi, ha valami utólagos felfedezéssel akár az egész orosz Parnasszus minden jelesét odatelepítenék. Az marad a Károlyi-palota is — s az maradna akkor is, ha akár minden pereputtyostul maga a magyar Múza rakott volna benne valaha fészket. De hát nem rakott. Még annyi tüzet sem, amennyin egy csésze teát főztek volna a szegény Bártfaynak, mikor hóna alatt mapával az Üllői útról odaszaladt.

A Károlyi-palotát, az 1848. márciusit, illetve inkább azt az 1849-est, ahol Batthyány Lajost elfogták s ahol Haynau aláírogatta a pesti s aradi ítéleteket, Puruczki részletesen s érzékletesen írja le. Arra az 1918-as ősze, ahol a Nemzeti Tanács, mielőtt az Astoriába költözött volna, október 25-én megalakult, ahol a nagy erkélyen forradalmi gépfegyverek álltak, s amelynek gazdája 1919 elejéig Károlyi Mihály, a ház szülőtte volt — e másik nagy periódusra, mint az emléktáblákra s a Károlyi-emléksobákra is, csak röviden, globálisan utal. Hanem azért a Károlyi-palota mindezzel együtt 1848, 1849, 1918, 1919 dicsőséges és tragikus forradalmi eseményeinek színhelye és páratlanul beszédes szimbóluma: „csak” az, semmi más. A maguk fogcsikorgató, alávaló módján ez előtt tisztelegtek Horthyék is, amikor meghamisítani nem tudták e múltat, csak ellopni (amiről mindjárt szó lesz) és meggyalázni színhelyét: mikor úgy plántálták kertjébe diadalmi jelként az ellenforradalom egyik vezér-

férfiának szobrát, mint habsburgi elődeik korábban a Hentzi-szobrot Buda várának szívébe.

A Hentzi-szobor helyén már rég a forradalmi honvédelemék áll, a Károlyi-kertben pedig Irányi Dániel szobra, mely a Liszt Ferenc téren az Adyénak csinált helyet. Mivel 1945 után is folytatódott a Károlyi-palota forradalmi története.

Puruczki erről csak annyit ír, hogy a grófi családtól 1928-ban a főváros megvette a Károlyi-palotát, ami forma szerint igaz is. De *lopott palota* volt az.

A grófi család, amely eladta, a perbe fogott s „hazaárulónak” deklarált emigráns Károlyi Mihály konfiskált vagyonának bitorlója volt. Az 1946: II. t. c., amelyben a felszabadult Magyarország parlamentje egyhangúan oldott fel minden Károlyit sújtó anvagi jogfosztást s iktatta törvénybe, a Rákóczi s Kossuthéi mellé, Károlyi Mihály történelmi érdemeit, a Károlyi-palotát is gazdájának adta vissza. Ott voltam, amikor ezután a hazatérő Károlyi az ő ősi házába bevonult. Kulcsát háza küszöbén Ries István igazságügy-minisztertől vette át — és mindjárt vissza is adta, kijelentve akaratát, hogy az ő palotája a magyar forradalmiság

múzeumának legyen most már hajléka. Petőfi nevét viselő múzeummal aligha meg nem barátkoznék ma szelleme. Az ő akaratából van ma ott. („Ezt innen el!” — mutatott aztán a belső ablakból a kerti szoborra, melynek modellje pedig valamikor, egy lejtős pálya szebb szakán, az ő házasságát áldotta meg. Ez az akarat is teljesült.)

Aligha említést nem kíván még az is, hogy itt, a Károlyi-palotában volt — földszintjén amaz oldalszárny résznek, melynek emeletén ma özvegye lakik — Károlyi Mihály utolsó hazai otthona is. Magam is ott beszéltem vele utóljára 1949 elején. Onnan ment el az, aki hazatérni tizenhárom év múlva a Kossuth-mauzóleum és a munkásmozgalmi panteon közé, a Károlyi-mauzóleumba tért haza.

Fél év múlva ünnepli centenáriumát a nemzet: azért a napét, amelyen a Károlyi-palotában megszületett.

Abban a palotában, amelyről — felidézve a percet, amikor a győztes forradalom miniszterelnökeként először tekintett le a várbeli Szent György térről Pestre — emlékirataiban így vallott Károlyi Mihály:

„Tekintetem a házunkat kereste. Ez a ház Pest szíve. 1848-ban is, most is, hogy lüktetett benne a forradalom!”

Olyan lüktetés ez, amely el nem áll.

Rónai Mihály András